

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 12.

Tisdagen den 4 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 28 nästlidna januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 47, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 55, angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal;

nr 56, angående anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet *Grepen*; och

nr 57, angående vissa reparations- och inredningsarbeten i länsresidenset i *Jönköping*.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 30, angående bemyndigande för järnvägsstyrelsen att utgiva ersättning å anledning av järnvägsolyckan vid *Getå*;

till bankoutskottet propositionen, nr 31, angående årliga understöd åt vissa befattningshavare vid telegrafverket m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 39, med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 40, angående statsbidrag till avlöning åt distriktsbarnmorskor;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 48, med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 12.

av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 49, med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst;

nr 50, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; och

nr 51, angående årligt understöd åt extra ordinarie kammarskriveren vid tullverket Martin Fredrik Bibergs änka och dotter;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 37, med förslag till förordning angående försäljning av pilsner m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 38, angående anslag till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län;

till statsutskottet propositionen, nr 41, angående ändring i villkoren för statsunderstöd åt föreläsninganstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar;

till bankoutskottet propositionen, nr 42, angående pension åt förre överläraren Alfred Johansson; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 43, angående anslag till kurser i skyddskoppympning;

nr 44, angående täckande av brist i vissa anslag för naturhistoriska riksmuseet m. m.;

nr 45, angående ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Luleå; och

nr 46, angående rätt för två läroverkslärare att ingå på 1918 års avlöningsstat.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1 A, 1 B, 3 A och 3 B.

§ 5.

Avlämnades två motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 4, med förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m., nämligen:

nr 317 av herr *Hage*; och

nr 318 av herr *Lövgren* i Nyborg.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets betänkanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25

juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt manio-
karot och andra väsentligen lika stärkelsesrika, tullfria utländska äm-
nen, använda vid tillverkning av stärkelse; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13
§ 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning
av brännvin m. m.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Hage</i>	under	5 dagar	fr. o. m.	den	6 febr.,	
>	<i>Johansson</i> i Trollhättan	>	8	>	>	>	5 >
>	<i>Carlson</i> i Karlshamn	>	8	>	>	>	5 >
>	<i>Bäckman</i>	>	4	>	>	>	6 >
>	<i>Nilsson</i> i Kristianstad	>	8	>	>	>	8 >
>	<i>Hederstierna</i>	>	4	>	>	>	8 >
>	<i>Lindvall</i>	>	10	>	>	>	6 >
>	<i>Ljungkvist</i>	>	10	>	>	>	6 > och
>	<i>von Sneidern</i>	>	6	>	>	>	5 >

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 5 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt den 31 nästlidna januari fattat beslut företogs nu val av sex revisorer för deltagande uti innevarande års granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning ävensom av tre suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningarnas slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till

revisorer:

herr *Andersson* i Gävle,
» *Jönsson* i Revinge,
» *Jönsson* i Slätåker,
» *Kristensson*,
» *Nilsson* i Tånga och
» *Olsson* i Broberg,

var och en med 80 röster; samt

suppleanter:

herr *von Sneidern*,
» *Lindqvist* i Kosta och
» *Jönsson* i Boa,

var och en med 74 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Vidare anställdes val av dels tjugufyra valmän för utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i landsorten räkenskaper och förvaltning år 1918, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

- herr *Andersson* i Gävle,
 » *Andersson* i Grimbo,
 » *Bengtsson* i Norup,
 » *Bogren*,
 » *Erlansson*,
 » *Hage*,
 » *Kristensson*,
 » *Kahlström*,
 » *Larsson* i Västerås,
 » *Lovén*,
 » *Lidström*,
 » *Magnusson* i Tumhult,
 » *Magnusson* i Kalmar,
 » *Mossberg*,
 » *Månsson* i Erlandsro.
 » *Nilsson* i Antnäs,
 » *O. Nilsson* i Örebro,
 » *Olofsson*,
 » *Persson* i Tofta,
 » *Persson* i Norrköping,
 » *Rehn*,
 » *Runefors*,
 » *Röing* och
 » *Strömberg*,

var och en med 67 röster; samt

suppleanter:

- herr *Bengtsson* i Kullen,
 » *Carlson* i Karlshamn,
 » *Hamrin*,
 » *Isaksson*,
 » *Nilsson* i Kristianstad och
 » *Odström*,

var och en med 55 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omförmälda valen.

§ 4.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 47, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 55, angående medgivande för vissa befattningshavare inom skogsstaten att komma i åtnjutande av de från och med år 1919 fastställda avlöningsförmåner för skogsstatens ordinarie personal; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 56, angående anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepen; och

nr 57, angående vissa reparations- och inredningsarbeten i läns-residenset i Jönköping.

§ 5.

Vidare föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott de på kammarens bord liggande motionerna nr 317 av herr *Hage* och nr 318 av herr *Lövgren* i Nyborg.

§ 6.

Bevillningsutskottets nu föredragna betänkanden nr 2 och 3 bordlades åter.

§ 7.

Härefter föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 1 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Ang.
anslaget till
reparationer å
Stockholms
slott m. fl.
byggnader.

Punkten 1:o) angående anslaget till reparationer å Stockholms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att det ordinarie anslaget till reparationer å Stock-

holms slott med flera för de kungl. hoven upplåtna byggnader måtte uppföras med oförändrat belopp, 63,000 kronor.

Ang.
anslag till
reparationer å
Stockholms
slott m. fl.
byggnader.

Sedan punkten föredragits, begärdes ordet av

Herr Werner, som anförde: Herr talman! Som det blivit en kutym att vid föredragningen av en huvudtitel sådan som den nu föreliggande redan vid första punkten göra sina anmärkningar mot huvudtiteln, får jag, under återopande av den kända ståndpunkt, som den socialdemokratiska vänstern alltid intagit till frågan: republik eller monarki, yrka avslag å såväl denna punkt som huvudtiteln i dess helhet. Jag gör det också särskilt med hänsyn till världshändelserna därute och kanske också till händelserna här i landet.

Jag får följaktligen, såsom ett principuttalande, yrka avslag på punkten i sin helhet.

(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag skall icke alls gå in på de principiella invändningar, som herr Werner gjort beträffande detta anslag, utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottet hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å berörda hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hage med flere av kammarens ledamöter, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 1 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 70 ja mot 11 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Vid härpå punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 1 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggssta-

tens för år 1919 första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna, biföll kammaren vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 3 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Ang. utrikes-
departementet.

Sedan *punkten 1*, angående utrikesdepartementet, föredragits, begärdes ordet av

Herr Månsson i Hagaström, som yttrade: Herr talman! Jag vet icke, om vad jag här har att säga bort framhållas vid behandlingen av en annan huvudtitel än denna. Men då under utrikesdepartementets skötsel faller behandlingen av här i Sverige vistande främlingar, så finner jag mig kunna frambära denna sak i samband med behandlingen av denna huvudtitel.

Till mig har kommit en skrivelse så lydande:

»Under innevarande år har härstädes bildats en sammanslutning av svenska och ryska affärsmän, vars uppgift är att verka för bibehållandet och utvecklingen av redan bestående ekonomiska förbindelser mellan Sverige och Ryssland.

Denna sammanslutning, vilken redan nu omfattar ett femtiotal *svenska* och i Sverige arbetande *ryska* firmor, har såsom en svensk avdelning anslutit sig till den sedan länge i Petrograd existerande Ryska exportkammaren, numera benämnd Kammaren för utrikes handel. Sistnämnda organisation utgör en synnerligen representativ samling av ryska finans-, industri- och affärsmän för befrämjandet genom upplysningsverksamhet och i övrigt av den ryska handeln i utlandet. I spetsen för kammaren, vilken alltid åtnjutit statsunderstöd, hava hittills stått några av Rysslands på handels och industriens område mest framträdande män. Kammaren äger filialer i åtskilliga europeiska länder med uppgift att åstadkomma det största möjliga samarbete med utländska affärsmän.

För verkställandet av erforderliga förarbeten för verksamhetens bedrivande tillsattes å konstituerande sammanträde i maj månad innevarande år härstädes en organisationskommitté, och denna kommitté har under loppet av sommaren och innevarande höst varit sysselsatt med att, i den mån de nuvarande politiska förhållandena i Ryssland det medgivit, söka åstadkomma den åsyftade förbindelsen med ovan nämnda kammare i Petrograd ävensom i övrigt skapa förutsättningar i det arbete, som kommittén hyser grundade förhoppningar att i sinom tid kunna åvägbringa.

Kommittén vill på det kraftigaste framhålla, att den härvarande svenska avdelningen av den ryska kammaren för utrikes handel i politiskt avseende intager en i allo fullständigt neutral ståndpunkt. Kam-

maren hyser i berörda avseenden den enda önskan att snarast möjligt sådana politiska förhållanden i Ryssland må inträda, att det planerade samarbetet till båtнад för svensk såväl som för rysk handel snarast möjligt må komma till stånd och kammaren genom sin verksamhet kunna bidra till befrämjandet av den vänskapliga förbindelsen mellan de svenska och ryska folken.

*Ang. utrikes-
departementet.*

(Forts.)

Det är också allenast ur sistnämnda synpunkt som organisationskommittén, i anledning av till densamma gjord hänvändelse, ansett sig böra på grund av förekomna omständigheter göra följande uttalande.

Vid den allmänna granskning av härstädes sig uppehållande utländska medborgares pass, som på grund av de nya passföreskrifterna ägt rum, hava åtskilliga personer vägrats till uppehälle i landet. Det vill synas som om dylik vägran enbart eller åtminstone huvudsakligen träffat ryska medborgare och bland dem åtskilliga personer, som allmänt åtnjutit det bästa anseende, och sådana, vars verksamhet härstädes icke givit anledning till klander i minsta mån. Inom organisationskommittén ha uttalats farhågor för att fråga, kunde vara om dylika omständigheter kunna leda till att de ryska medborgare, som av kriget tvungits att här taga sin tillflyktsort, inom en kort tidsfrist skulle nödgas att lämna landet eller att deras fortsatta uppehälle skulle omöjliggöras.

Inför dessa farhågor har organisationskommittén, utan att vilja framställa några anmärkningar rörande de av myndigheterna vidtagna åtgärderna, om vilka kommittén saknar egen och närmare kännedom, ansett det som en skyldighet att uttala sin allvarliga förhoppning, att regeringen måtte ägna sin synnerliga uppmärksamhet åt ifrågavarande spörsmål.

Bortsett från den allmänna moraliska och kulturella synpunkten, vilken det icke tillkommer kommittén att vidröra, framstår det som uppenbart, att sådana åtgärder från myndigheternas sida, varigenom gent emot härvarande ryska medborgare i större utsträckning den gästfrihet, som hittills under det så snart slutade kriget visats dessa medborgare, skulle upphävas eller varigenom dessa för sin fortsatta vistelse här skulle göras beroende av iakttagande av åtskilliga personligen förödmjukande formaliteter, i icke ringa mån skulle vara ägnade att motverka det av kammaren här ovan angivna syftet. Det ligger i öppen dag, att dylika åtgärder inom vida kretsar av det ryska folket skulle komma att alstra en bitterhet gent emot Sverige och svenska nationen, som måste komma att på det betänkligaste försvåra arbetet för den ekonomiska samfärdseln mellan de båda länderna, varå med skäl inom Sverige grundats så många förhoppningar.»

Skrivelsen slutar med en vädjan, att regeringen måtte ägna all uppmärksamhet åt frågan om utländska medborgares rätt till fortsatt oförkränkt vistelse härstädes, så att icke genom motsatt förfarande resultatet av kammarens verksamhet här måtte äventyras.

Till denna skrivelse vill jag endast be att få lägga ett par ord. Här har gång efter annan gjorts påstötningar till mig, och jag antar även till en del andra medlemmar här i kammaren, om att det råder

Ang. utrikes-
departementet.
(Forts.)

en ofantlig partiskhet, för att inte säga nästan simpelhet, vid handhavandet av dessa ärenden. Delvis är detta vederbörande departements fel, men i än högre grad torde det vara den olämpliga polis-maktens och dess tjänstemäns fel, denna, vilken vi fortfarande måste dragas med som ett arv från gångna tider. Det synes mig som det borde finnas tillgång på så många människor med gentlemannakaraktär, att man skulle kunna på ett lyckligt vis besätta de poster i polisen, där man har hand om bemötande av utlänningar. Hela vårt allmänna liv eller stora delar därav och icke minst polisväsendet, varunder dessa frågor särskilt höra, har under de sista trettio åren så genomsyrats av korpralsandan, att det verkar pinsamt på främlingar, som äro vana att resa ute i världen. Det är enligt mitt förmenande nödvändigt att se till, att korpralerna komma ut på hedar och mossodlingar och till annat passande arbete, så att de, vilka ha med utlänningar att göra, äro gentlemän, äro folk, som förstår uppträda med tillbörlig takt.

Det har anmärkts, att man inte bara i polisen utan även i departementen kan bli vittne till saker, som äro högst obehagliga. En person kommer t. ex. och begär vissa lättnader i ett eller annat avseende: han får dem. En annan med misst lika god karaktär, lika stor oförvitlighet, vägras dem åter. Denne senare går emellertid en dag och ber en bemärkt finansman eller en känd medlem av riksdagen om hjälp. Strax ligger hela raden av vederbörande på magen för honom, och han får allt vad han begär. Ett sådant uppträdande verkar naturligtvis, icke längre Preussen, utan Turkiet, Rumänien eller något dylikt; det verkar sannerligen icke någon civiliserad stat. Det är detta olika bemötande gent emot likvärdiga personer, ja, samma person, mot vilket man måste på det allvarligaste inlägga en gensaga. Den som rest en smula i utlandet minns, hur t. o. m. endast tredagarsanmälan i Tyskland verkade så, att man med detsamma fick avsky för landet, för att inte tala om hurudant det passkrängel var, som rådde i Grekland, Turkiet, Rumänien m. fl. stater. Genom ett pass-tvång, som genererar främlingar och som tvingar dem springa omkring på alla möjliga håll i storstäder, där de inte hitta, och förstör en dyrbar tid för dem, genom ett sådant system överhuvudtaget får man ovillkorligen från första stund man träder in i landet en motvilja mot detsamma. Och för framtiden försöker man så att säga draga andan innan man ger sig in i landet och icke andas ut förrän man kommer på andra sidan gränsen. Å andra sidan minns jag av egen erfarenhet, hur man, när man kommer in i ett land som Schweiz, Danmark, Österrike och Italien trivs och mår bra, icke minst därför, att man redan från början får ett gott intryck på grund av att man inte blir föremål för genererade bestämmelser på alla sätt.

Nu är det alldeles givet, att vi leva under extraordinära förhållanden under kriget. Det är klart, att vi icke kunna tillåta utlänningar fara fram, som de behaga, och schackra och regera, som de vilja. Vi ha nödgats under krigstiden ha en viss uppsikt över dem, men efter min och mångas mening har man gått för långt härvidlag. Här är det ju dock fråga om människor, som kunna bedöma saker

och ting och som kasta om språk, som andra byta om kläder, människor, som känna andra länder utan och innan och som ha lätt att avgöra, i vilket land de bli bemötta på ett sådant sätt, att de kunna få aktning för landet och dess myndigheter.

*Ang. utrikes-
departementet.
(Forts.)*

Jag har nu intet vidare att tillägga.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Lades till handlingarna.

Punkterna 5—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—14.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17—19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—29.

Utskottets framställningar i dessa punkter biföllos av kammaren.

Ang. hemliga
utgifter.

Punkten 30, angående anslaget till hemliga utgifter.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hemställde utskottet, att ordinarie anslaget hemliga utgifter, nu uppgående till 120,000 kronor, måtte från och med 1920 höjas med 50,000 kronor till 170,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *A. C. Lindblad, C. G. Ekman, Olofsson, Nilsson* i Kabbarp, *Bengtsson* i Norup och *Björck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ordinarie anslaget till hemliga utgifter måtte i riksstaten för år 1920 upptagas med oförändrat belopp, 120,000 kronor.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Forsell*: Herr talman, mina herrar! Innan jag ger mig in på den här föreliggande frågan om de hemliga medlen, ber jag att med herr talmannens tillstånd få yttra några ord om de villkor, som enligt vissa demokratiska tänkare ansetts oundgängligen nödvändiga för åstadkommande av en fruktbar debatt på utrikeshuvudtitelns område mellan en minis är och riksdagen.

I den motion rörande utrikesledningens rätta handhavande, som den nuvarande sjöministern år 1917 väckte tillsammans med herrar *Branting* och *Sandler*, heter det på ett ställe att »det är önskvärt, att Kungl. Maj:et varje år i ett utrikespolitiskt memorial avger en särskild berättelse över det, som tilldragit sig i utrikespolitiskt avseende». »De kortfattade meddelanden», heter det vidare i den citerade motionen, »vilka för närvarande ingå uti den allmänna berättelsen över vad i rikets styrelse sig tilldragit äro långt ifrån tillfyllest. Det är en samlad bild av Sveriges relationer till främmande makter i kommersiellt såväl som judiciellt och andra avseenden, som kräves, och ingångna avtal böra ej blott inregistreras som nya data i en kalender, utan deras innebörd och anledning och deras avfattning bör angivas.» »Vidare», säges det »böra inflyta de omständigheter, vilka kunna ge en vägledning för bedömandet av den internationella situationen och vilka för riksdagen synas vara av värde att känna.»

När konstitutionsutskottet år 1916 hade behandlat denna herr *Palmstiernas* m. fl. motion, avgavs en reservation mot utskottets avstyrkande betänkande, vilken reservation främst var undertecknad av den nuvarande statsministern. I denna reservation säges det på tal om just den citerade punkten i herr *Palmstiernas* motion följande: »Den av herr *Palmstierna* framförda tanken om regelmässig och sammanfattande redogörelse från regeringen till riksdagen angående den utrikespolitiska situationen förtjänar allt beaktande. Vare sig sådan redogörelse skulle, såsom motionen ifrågasätter, lämnas genom en särskild berättelse över vad som i utrikespolitiskt avseende sig tilldragit, eller densamma kunde taga annan form, exempelvis form av meddelande från hans excellens utrikesministern vid behandling av utrikesministerns stat, skulle riksdagen därmed erhålla en välbehövlig orien-

tering på detta område, vilken kunde bliva föremål för diskussion och ge anledning även till kompletterande muntliga meddelanden.»

Ja, mina herrar, vi ha här fått lyssnat till två högst auktoritativa uttalanden om, vilka förutsättningar som enligt en sann demokratisk åskådning äro för en diskussion vid behandlingen av utrikesdepartementets så t. nödvändiga. Beklagligtvis föreligger icke nu något enda av dessa villkor uppfyllt. Herr Palmstierna hade ju i sin motion fullständigt rätt i sina anmärkningar, att den gamla berättelsen om vad som i rikets styrelse sig tilldragit, ej lämpar sig som grundval för en sådan debatt. Den saken framträder numera så mycket klarare, sedan hans excellens statsministern i den stora remissdebatten bland annat urgerat, att t. ex. de betydelsefulla åtgärderna ifråga om herr Vorovski icke kunnat i denna berättelse omnämnas, och då det till och med visat sig, att ej ens den omständigheten, att beskickningen i Petrograd och generalkonsulatet i Moskva, så när som på ett par underordnade tjänstemän, upphört med sin verksamhet, i denna berättelse har kunnat finna plats. Den av herr statsministern i reservationen av år 1916 så varmt förordade speciella berättelsen över vad som i utrikespolitiskt hänseende sig tilldragit, föreligger icke heller i denna stund. Sedan man fått taga del av herr statsministerns stelt byråkratiska sätt att uppfatta den redan förefintliga berättelsens innehåll, så kanske detta icke är någon förlust, ehuru det väl ändå kan synas märkvärdigt, att hans excellens statsministern icke på så lång tid, som förflutit efter hans tillträde till ämbetet, icke hunnit med att realisera sin reformplan. Det rör sig ju ej här om någon grundlagsfråga utan blott om ett tillmötesgående från ministärens sida gent emot riksdagen. Ej heller den tredje nyssnämnda alternativa förutsättningen föreligger. Vi ha fått med saknad avvara några grundläggande utrikespolitiska meddelanden från hans excellens utrikesministern, sådana meddelanden, som herr Edén tänkte sig dem för snart tre år sedan.

Under sådana förhållanden, mina herrar, få vi ju försöka att reda oss så gott vi kunna på egen hand. Frågan om det hemliga anslaget kan ju osökt föranleda till vissa reflexioner beträffande en hjärtpunkt i hela vår utrikespolitik, nämligen den rådande sekretessen, och vid behandlingen av anslaget erbjuder sig därför ett tillfälle att komma in på diverse frågor, som därmed ha ett direkt samband. Man kunde verkligen eljest tycka, att hans excellens utrikesministern i dessa tider borde ha ett och annat att säga Sveriges folk om landets yttre läge. I själva verket är ju detta läge mycket oklarare, än det på länge varit. Det finns ju egentligen icke en enda fast hållpunkt för bedömande av vår internationella situation. Till för ett par år sedan kunde det sägas, att den allsidiga neutraliteten var vår utrikespolitikens ledande riktpunkt. Sedan det som tilldragit sig i början av december 1918, kommit till, och sedan trontalet helt och hållet utlämnat den bekanta neutralitetsdeklarationen, ehuru trontalet samtidigt måst betona, att freden blott är en förhoppning, så får man ju säga, att oklarheten blivit större än den var för ett år sedan.

Samma oklarhet förefinnes snart sagt över varje utrikespolitiskt

Ang. hemliga
utgifter.
(Porta.)

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

problem, mot vilket man vänder sina blickar. Den oklarheten vilar över vårt förhållande till Ryssland, över vårt förhållande till Balticum, över vårt förhållande till Finland och över det åländska problemet. många andra problem att här förtiga. Det har varit från ministärens sida ett ständigt trevande, en ständig vacklan hit och dit. Man har i minis ärens hållning ej kunnat finna några ledande synpunkter eller några sammanfattande principer. En symbol på denna vacklan, på denna trevan hit och dit, har man fått just i dessa dagar, då man i tidningspressen har fått läsa, hurusom till Stockholms slott har inviterats riksföreståndaren Mannerheim, densamme Mannerheim, vilken den nuvarande regeringen för ett år sedan vägrade det stöd, som han begärde. Det skulle enligt min uppfattning ha sett mycket annorlunda ut i den nordiska politiken, om ministären för ett år sedan vetat att bättre uppskatta general Mannerheim. Jag tror, att om så hade skett, skulle mötet med riksföreståndaren Mannerheim nu ägt rum under något gynnsammare auspicer. Det hade, det framgår alldeles tydligt, icke lett till de påföljder, som man då från regeringshåll påstod skola inträffa, om general Mannerheim hade fått den hjälp som han önskade och krävde. General Mannerheims person var snarast en person, som stod emot den finska statens indragande i det tyska systemet. Då, för ett år sedan, hade utsikten varit långt större än under nuvarande belägenhet, att i ett sammanhang lösa det åländska och svensk-finska samförstånds problem. Det hade under den situationen varit möjligt för hans excellens Edén att, som han då lär ha önskat, hålla de båda frågorna i samklang med varandra och att lösa det svensk-finska samförstånds problemet, samtidigt med att han på ett lyckligt sätt löste den åländska frågan.

Herr talman, mina herrar! Jag har med dessa inledande anmärkningar endast velat påpeka, huru ytterligt dunkel och oviss situationen är och huru nästan varje diskussion är omöjliggjord genom ministärens sekreta politik. Den osäkerhet och ovisshet, som uppkommit genom alla de stora yttre omstörtningarna, vilka vårt folk ju icke kunnat undgå att få del av genom den öppenhjärtiga tidningspressen, denna osäkerhet motverkas nu på intet sätt av någon känsla av att vår inrikesledning besitter den nödiga konsekvensen och målmedvetenheten i sitt uppträdande. Efter denna ingress vill jag emellertid lämna dessa större frågor för att något närmare behandla vissa speciella spørsmål, som kunna stå i samband med frågan om de hemliga fonderna och sekretessen.

När den reservation, som är fogad vid punkt nr 30 i statsutskottets föreliggande utlåtande, först blev bekant, så tror jag man kan påstå, att uppmärksamheten på många håll icke så mycket fäste sig därvid, att ett sådant yrkande, som det i denna reservation förekommande, över huvud taget blev framställt, som fastmera därvid att yrkandet i reservationen måste göras *reservationsvis* av en minoritet och inte av statsutskottets liberal-socialistiska majoritet. Man lär nämligen med all trygghet kunna påstå att de principiella skäl, om vilka reservanterna nu tala, och vilka de förebringa såsom grund för att de icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag, ju faktiskt äro

alldeles desamma, som de, vilka på sin tid bestämde den samlade liberal-socialistiska oppositionens hållning till den stora frågan om offentligheten i utrikespolitiken. Ty då det i reservationens motivering heter, att ett bifall till det kungliga förslaget ej synes vara väl förenligt med den pågående och enligt reservanternas förmenande önskvärda utveckling, som söker begränsa och efter hand avlägsna det hemliga förfarandet i det internationella umgänget, så synes mig denna motivering vara ganska nära besläktad med den tankegång, som år 1916 framkom i herrar Palmstiernas och Brantings ovan nämnda motion, i vilken motion det högljutt klagades över, att »ett folks förhållande till andra nationer väsentligen bestämdes av, såsom det heter ett fåtal personer, vilkas handlingar, insvepta i hemlighetsfullhet icke ens i deras huvuddrag kunna följas och kontrolleras.»

Ja, mina herrar, om det kan sägas, att 1919 års satsutskotts reservanter på denna punkt av politikens stora slagfält äro de ständaktiga tennsoldaterna i vänsterskyttegravarna från valstriden 1917, ja, då har man ju också egentligen sagt vad en motståndare till vänstersynpunkterna sistnämnda år måste tycka om 1919 års satsutskottsreservanter. Här är emellertid visst icke min mening att taga upp någon strid med de ärade reservanternas angående möjligheten att nu förverkliga deras rättrogna idéer av 1917 års årgång. Men det är verkligen icke heller min avsikt att söka vindicera, att minis ären, sedan den nu i praktiken nödgats uppge sina föresatser av samma år, skulle retirerat tillbaka till de sansade linjer, som högern och den dåvarande oppositionens motståndare intogo och ännu intaga. Det kan nämligen icke falla mig in att diskreditera dessa högerns linjer genom att göra gällande, att de skulle sammanfalla med den nuvarande ministärens utrikespolitiska arbetsmetod.

Under år 1917 tillät sig högern att gent emot det liberal-socialistiska blocket bland annat framhålla, att en eventuell vänsterminister aldrig skulle kunna uppfylla de oerhörda, högt spända förväntningar, som tvivelsutan hystes bland valmanskårens breda lager på en ny tid inom utrikespolitiken med offentligt ljus över allt, som passerade och förehades. Bland valmännen voro, som sagt, förväntningarna spända mycket högt. Det förhöll sig verkligen så, som det blivit sagt, att man här och var rent av väntade, att den nya utrikesexcellensen skulle flytta ut sitt skrivbord mitt på själva Gustaf Adolfstorg och klädd efter årstiden där i folkets närvaro diskutera rikets angelägenheter med främmande maktens ombud. Men aldrig kunde man ana att fortsättningen på valstridens alla vänsterlöften skulle bli så som den blev; det kunde dock aldrig högern och högerns meningsfränder drömma. Det är visserligen sant, att högern och dess meningsfränder gentemot vänsterns optimistiska tro på offentlighetens välsignelser tillåtit sig att betona, hurusom det i de grannliga diplomatiska värven finnes en sekretess som är både nyttig och nödvändig. Men det synes ha blivit alldeles för mycket av det goda, och den konservativa politiken bör, såvitt jag förstår, på intet sätt engagera sig i ett försvar för den avart av en sekretess, åt vilken ministären i allmänhet hängett sig. Man har icke så sällan det bestämda intryc-

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

ket, att ministären känner sig tämligen hjälp- och orkeslös inför den uppgift, som nu åligger den, att på ett lyckligt sätt förena sekretessens krav med skyldigheten att hålla nationen å nivå med vad som vederfares densamma. Det är, som om ministären inför de svårigheter, som denna sammansmältning och förening naturligtvis alltid måste medföra, gäve hela problemet på båten och kastade sig i armarna på en ren kabinettpolitik. Vi minnas herr statsministerns klagan under remissdebatten, och vi förstå, att ministären finner uppgiften att på en gång förena den sekretess, som är nödvändig, med tillbörlig hänsyn till folkets krav, mycket svår. Vi minnas herr statsministerns klagan; han måste av alla krafter skylla ifrån sig, då han åtspordes, varför handelsavtalet, det stora handelsavtalet, icke blivit offentliggjort: »det berodde icke endast på den svenska regeringen.» Och herr statsministern fann nödvändigt att än en gång upprepa: »det berodde icke enbart på den svenska regeringen», och ännu starkare tillades för tredje gången: »det beror icke på oss». Det är ju endast en ren tillfällighet, att förnekelsen, alldeles som den stora klassiska förnekelsen, är trefaldig. Men vad hans excellens herr statsministern icke gav sig in på, trots framställd förfrågan, det var spørsmålet, huru det väl kom sig att *Norge* fått sitt avtal publicerat. Det vore mycket smärtsamt för ens fosterländska känslor, om man nödgades konstatera, att den norska ministären förfogat över en större fond av skicklighet och energi vid hävandet av publicitetens synpunkt er.

I samma sammanhang bestred herr statsministern vidare på det allra bestämdaste, att det skulle finnas någon som helt rimlig grund för beskyllningen mot ministären för »hemlighetsmakeri i allmänhet». Det är tvärtom så, betygade hans excellens, att denna regering icke bättre begär än att kunna framlägga så mycket som möjligt inför offentligheten, och det har den visat vid många tillfällen. Ja, herr talman, mina herrar, det är ju roligt, när folk äro nöjda med sig själva.

Men det är nog så, att det också funnits många tillfällen, då allmänheten, låt mig säga icke riktigt klart kunnat uppfatta de principer, efter vilka ministären bestämt, huruvida en sak skulle dragas fram för offentligheten eller icke. Man har utan tvivel understundom tyckt, att det ändå var bra egendomligt, att denna ministär, som ju bäres av en så brinnande kärlek till full och demokratisk utrikespolitik, icke så alldeles sällan skall bliva förekommen av utländska pressbyråer och utländska tidningar, t. o. m. då det gäller uppgifter om rent svenska demarcher, svenska mått och steg. Jag behöver icke för hans excellens herr utrikesministern påpeka, att även den svenska pressen gärna ställer sina spalter till förfogande för meddelanden från utrikesdepartementet ej blott för notiser t. ex. rörande arv efter i Förenta staterna avlidna svenska sjömän m. m. dylikt, utan även rent av för officiella politiska primörer rörande svenska statsangelägenheter. Om nu utrikesledningen anser, att sådana publicistiska kvalitetsanrättningar främst böra serveras vid utländska redaktionsbord, så får ju den svenska pressen, som sannerligen icke är bortskämd, ställa sig tillfreds, om den också icke precis kan ge uttryck åt

någon mera hänryckt tacksamhet. Men den vore dock något gladare, om jag så får säga, därest utrikesledningen, sedan en sak väl blivit offentliggjord på utländskt språk, åtminstone i sin stora godhet ville meddela den svenska pressen de behöfliga kompletterande detaljerna, så att icke allmänheten, den svenska allmänheten, behöfver kasta sig över t. ex. ett från Wolffs byrå emanerande, via Köpenhamn till Stockholm anlänt telegram för att få någon uppfattning om vad som verkligen kan ha passerat vid ett samtal mellan en representant för den svenska regeringen och en representant för den tyska utrikesledningen i Stockholm rörande en viss mycket bekant svensk politikers förehavanden och yttranden under en resa i somras i den europeiska stora västern. Detta meddelande från Wolffs byrå om en på något sätt formad svensk aktion i en delikat fråga väckte, som bekant, ett stort uppseende och föranledde en stor preskampanj, som dock måste sväva ut i det blå, stå på lös botten och förlora mark under fötterna, emedan den svenska utrikesledningen teg som muren om vad som verkligen ägt rum. Ett ampert telegram från den p'ge och nu till hälsan fullt återställde, rörlige resenärn, av vilket ministären haft rätt att känna sig ganska pikerad, rörde på nytt upp diskussionen. Men ministären teg ånyo, molteg om vad som förekommit. Beträffande den tilldragelse som jag här åsyftat torde för övrigt hans excellens herr utrikesministern kunnat erhålla alla nöd'iga upplysningar i utrikesdepartementets pressavdelnings säkert mycket omsorgsfullt och överskådligt förda kl'ppböcker. Jag har velat göra denna lilla källhänvisning, för den händelse hans excellens herr utrikesministern, vilken enligt uppgift av herr P. A. Hanssons för frågan särskilt intresserade tidning under de åsyftade dagarna var absolut oanträffbar per telefon, för den händelse, säger jag, herr utrikesministern icke heller under denna tid skulle nåtts av några svenska tidningsmeddelanden. Denna hypotes, att hans excellens varit alldeles okunnig om vad som rörde sig i hela svenska pressen, är, det erkänner jag, en mycket vanskl'g hypotes. Men om den skulle visa sig oriktig, så återstår endast att uttala den anmärkningen, att antingen hans excellens i sådant fall gentemot hela den samlade svenska opinionen ådagalagt en så ohöj'd och förstöckad byråkratism, att man torde få gå tillbaka till salig Hartmansdorffs dagar för att finna något liknande, eller också att han av fruktan för någon eller något tegat. I vilket fall som helst står det emellertid fast, att ministären icke i denna fråga visat den allmänna opinionen den aktning och den hänsyn, som denna opinion har rätt att fordra särskilt av en ministär, som gör anspråk på att kallas speciellt demokratisk. Jag vågar tillfoga, att en sådan övermodig attityd i längden blir ganska farlig och lätt kan hämnas sig.

Jag har en smula dröjt vid ett tillfälle då varje officiellt meddelande direkt från regeringshåll alldeles uteblivit, ehuru genom en utländsk pressbyrå en notis släppts ut om en efter allt att döma betydelsefull svensk politisk åtgärd.

Jag vill då nämna några ord om en annan typ av beteende från ministärens sida i en annan liknande fråga. Under december må-

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

nad hade det glunkats något i den svensk-finländska pressen om att ålandsfrågan gått in i ett akut skede, men ingen visste riktigt rätt vad som stod på. Då kom sent på aftonen den 17 december ett kabeltelegram från Hälsingfors, att den därstädes utkommande »Svenska tidningen» uppgivit, att den svenska ministern till finska regeringen överlämnat en verbalnot med yrkande om folkomröstning på Åland. Denna nyhet, som alltså redan tidigare stått inne i en Hälsingförstidning, publicerades onsdagen den 18 december på morgonen i en i Stockholm utkommande tidning. Nu först tycks man ha fått bråttom i utrikesdepartementet. Under dagens lopp fick man ut en kommuniké om saken, av vilken emeller id alls icke framgick, vid vilken *tidpunkt* noten överlämnats i Hälsingfors. Om den saken fick man emellertid upplysning i ett nytt telegram från Hälsingfors, som den 19 december på morgonen stod infört i nyssnämnda Stockholms-tidning och varav framgick, att noten skulle ha överlämnats redan ett par veckor tidigare. Så lång tid måste alltså hava förflutit, under vilken våra vederbörande efter vanligheten föga högt skatade den svenska allmänhetens dock ganska berättigade anspråk, medan däremot den svenska pressen i Finland beredde sig upplysningar om vad som förevarit.

Om man ihågkommer fall sådana som dem jag här relaterat, så måste det väl ändå sägas, att statsministerns kategoriska bestridande av att det alls skulle finnas någon rimlig grund för beskyllningen för »hemlighetsmakeri i allmänhet» klingar en smula egendomligt. Men om hans excellens med sitt förnekande av »hemlighetsmakeri i allmänhet» vill antyda, att det finnes någon särskild sort av hemlighetsmakeri, som han vill kännas vid, så är det ju möjligt, att det är några fall av denna specialitet som vi här ha att räkna med. Men »hemlighetsmakeri» är alltid förkastligt. Det är något helt annat än den grad av legitim sekretess, utan vilken enligt all historisk erfarenhet allt mellanfolkligt umgänge blir omöjligt.

Det är nu en gång ett faktum, att den nuvarande ministären i det allmänna medvetandet kommit att med varje dag som gått allt skarpare framstå såsom en hemlighetsmakeriets, kanske »hemlighetsmakeriets i synnerhet» — efter som hans excellens icke vill känna till »hemlighetsmakeri i allmänhet» — såsom en »hemlighetsmakeriets i synnerhet» och kabinetspolitikens ministär. Jag skulle då, herr talman, vilja föreslå en liten åtgärd, genom vilken ministären kunde slå ett slag för att förbättra sitt rykte. Den saken vill jag dock förutskicka, för att icke på något sätt anses vilja blanda mig in i ministärens angelägenheter, att frågan om ministärens rykte intresserar mig knappast så värst mycket. Vad som är av större betydelse, det är att Sveriges regering i närvarande stund inför hela världens opinion måtte få framträda såsom en talesman för rättens och frihetens höga synpunkter. Ty regeringen bör ju besinna en sak, och det är, att om regeringen inhöljer all sin utan tvivel u'omorientligt vagnande utrikespolitiska verksamhet i sekretessens alltför täta slöjor, så blir ju saken obekant, och landet får icke den he-

der av sin regering som det kunde få. Jag menar, att regeringen icke bör sätta sitt ljus under ena skäppo.

Vi ha här av statsministern fått höra, att regeringen hyser en brinnande önskan att få offentliggöra hela handelsavtalet eller åtminstone en mycket utförlig redogörelse härför.

»Om det icke sker», sade hans excellens statsministern under remissdebatten, »så beror det sålunda icke på oss.» Mina herrar, vad är det, som dessa ord egentligen mås e antyda och åsyfta? Ja, såvitt jag förstår, kunna de knappast betyda något annat än att ministären mycket intensivt känt sig för hos vederbörande motkontrahenter i handelsavtalsaffären och funnit, att den svenska regeringens önskan om mycket publicitet icke godtagits. Här har alltså, herr talman, mina herrar, i djupaste hemlighet stått en tragisk brottning mellan de gamla och de nya principerna, mellan en förgången och till döden dömd tid å ena sidan och en livskraftig demokratisk framtid å den andra, mellan den utrikespolitiska reaktionen och framtidens ljusa makter. Med verklig heroism — det få vi tills vidare antaga — har ministären Eldén mätt sina krafter med mots'ändaren. Men, mina herrar, hur skulle det icke stärka Sveriges sak i den neutrala opinionens ögon, därest det bragtes till dess kännedom, vilken manlig kamp här stått för rättens, publicitetens och demokratiens heliga sak!

Jag skulle alltså vilja hemställa, om det icke kunde vara värt ett allvarligt övervägande att genom en blå bok publicera åtminstone de partier av av'alsunderhandlingarna med vä'smakterna, som beröra Sveriges framställningar om avtalet's offentliggörande och det principiella replikskifte, som må vara knutet härvid.

Herr talman, om man använder någon ringa del av de hemliga medel, till vilkas beviljande enligt statsutskot'ets förslag jag för min del får yrka bifall, till tryckande och spridande öfver hela världen av en blå bok på världens skilda språk med detta innehåll, då tror jag, att den hemliga fonden skulle komma till en nytta för Sveriges del, som väl motsvarade den i dessa tider ganska ringa ökningen på fattiga 50,000 kronor.

Herr Olofsson: När man som jag, en enkel lekman, skall uppträda efter en sådan stor profet, som vi nyss hört, kan det kännas litet kusligt. Men jag tröstar mig med, att det var ungefär samma toner, som vi för några år sedan hörde i tidningen Vårdkasen, och de profetior, som där uttalades. tycker jag mig icke behöva frukta för, utan jag vågar taga till orda. Jag står som reservant och vill försvara min reservation med några korta ord.

Jag har icke deltagit i arbetet inom den avdelning av statsutskottet, som mera djupt trängt in i frågan, varför saken kanske icke för mig ligger fullt så klar som för många av dem, vilka deltagit i den grundliga behandlingen av ärendet inom avdelningen. Men vad beträffar det psykologiska momentet, ter de' sig underligt för en lekman som mig, att vi skola gå till ökade utgifter på denna post, när man gång efter annan talar om, att vi icke skola fortsätta vi-

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

dare på hemlighetsmakeriets väg utan försöka övergå till mera öppet handlande mellan nationerna. Det är denna omständighet, som för mig utgjort huvudskälet, varför man icke bör öka på denna post, och jag förvånar mig verkligen över, att en sådan man som Per Albin Hansson, som sitter i avdelningen, talat om, att man kan vara med om saken. Jag vet, att han invänder, och det har gjorts den invändningen, att allt förvandlats, och att man på grund av penningvärdets fall måste öka anslaget. Ja, penningvärdet har sjunkit i andra länder, men våra kronor ha icke fallit, utan när vår krona kommer till utlandet, särskilt till Ryssland, så har den större värde nu än förut. Det skälet är därför icke bärande.

Jag skall icke vidare uppehålla tiden utan ber endast att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Revinge: Utan att ingå i någon storpolitisk debatt med herr Forssell ber jag att få taga upp en enda passus i hans anförande, nämligen då han sade, att vi för ett år sedan haft möjlighet att i *samförstånd* med den finska, »vita» regeringen lösa både den finska och ålandsfrågorna. Den meningsriktning herr Forssell representerar, och mot vilken man icke kan rikta förebräelsen, att den sätter sitt ljus under ena skäppa, har alltid förkunnat sig sitta inne med det rätta patentet för lösande av de mest invecklade utrikespolitiska problem och har helst velat lösa dem alla med svärdet. Jag vill dock erinra herr Forssell om, att Tyskland vid den tid varom talats hade en generalstabschef vid namn Ludendorff, som påstods vara Tysklands verkliga styresman. Han lade sig ombord även med finska frågan och löste den, men herr Forssell torde jämväl ha observerat, att vid den mannens störtande i höstas riktades skarpa förebräelser just i Tyskland mot honom bland annat jämväl därför att han ingripit i Finlands inre angelägenheter. Man tyckte det vara en smula för mycket om Tyskland skulle blanda sig i all världens angelägenheter och lösa dem efter tyskt recept. Och det är väl icke så alldeles avgjort, att, om vi skickat en armé till Finland för att kämpa mot ena hälften av finska folket, den finska tacksamheten sträckt sig så långt, att vi sedermera som betalning för hjälpen fått Åland — det var väl herr Forssells mening, att vi skulle taga Åland för besväret — ty i politiken kan man icke bygga mycket på tacksamhet vare sig från det ena eller andra hållet. Och tyskarna torde i detta nu vara på det klara med arten av särskilt den finska tacksamheten.

Jag begärde närmast ordet för att bemöta den senaste talaren, då han yrkade avslag på förhöjningen av utrikesdepartementets hemliga anslag. Jag finner det verkligen vara en smula långsökt, när man, som herr Olofsson nyss gjorde, i samband med detta anslag ordar om den hemliga diplomatin och dess försyndelser. Ty vad har detta anslag annat än själva ordet »hemlig» gemensamt med den hemliga diplomatin? Herr Olofsson tror väl icke själv, att regeringen använder det för att spinna diplomatiska intriger mot

främmande makter. Det märkliga i fråga om hans reservation emot anslagshöjningen är, att han 1914 står antecknad som deltagare i statsutskottets förord angående en höjning av anslaget från 80,000 till 120,000 kronor, vilket innebär en ökning med hälften av det ursprungliga beloppet. Då var reservation avgiven av herrar Hans Andersson i Skivarp och Carl Persson i Stallerhult, men herr Olofsson hade den gången icke någon invändning, och i kammaren sades icke ett enda ord emot anslagsökningen vid det tillfället. Nu motiverade herr Olofsson sin ståndpunkt den här gången med att talet om att penningvärdet skulle fallit icke höll streck, därför att vår krona i förhållande till vissa utländska mynt bibehållit en hög kurs, och han talade särskilt om att i Ryssland rubeln hade i förhållande till vår krona ett minimalt värde. Att för en krona fås många rubler, om man tillväxlar sig sådana, är riktigt. Men om herr Olofsson reser till Ryssland med plånboken späckad av rubler så skall han snart erfara att han bra litet får för dessa rubler. Jag tror för övrigt icke, att ens någon del av här ifrågakvarande anslag användes i Ryssland.

*Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Att reservanterna känt sig osäkra på sin sak, när de skrevo reservationen, visar emellertid en passus i deras motivering. De skriva så här i slutet: »Då emellertid dispositioner kunna tänkas vidtagna, som genom en dylik omedelbar tillämpning av utskottets uppfattning kunde vålla olägenheter, har utskottet funnit sig böra stanna vid att avstyrka ökningen för år 1920. Skulle de ändamål, för vilka denna ökning är avsedd, likväl påkalla ekonomiskt understöd, lär tiden medgiva, att Kungl. Maj:t därtill äskar särskilt anslag.» Man står sålunda icke främmande för den tanken, att regeringen måhända absolut behöve de här medlen. Under sådana omständigheter kan jag icke förstå, varför man ej, då man synes utgå ifrån att så blir förhållandet, skulle kunna bevilja anslaget genast, ty vad mening kan det då vara uti att regeringen skall ha besvär att lägga fram en särskild proposition härom till riksdagen. Ingen lär kunna förneka, att penningvärdet fallit ofantligt under de senare åren, så gott som alla anslag ha måst förstärkas och detta anslag är det enda, som utrikesdepartementet fritt kan disponera över. Vår utrikesrepresentation har att på hela jorden bevaka Sveriges intressen och underligt vore, om den ej därvidlag esomoftast bleve nödsakad till utgifter, vilka svårligen kunna specificeras i en riksstat som på förhand skall uppsätas. Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr L e a n d e r: Herr talman! Även jag ber att få yrka bifall till den av Kungl. Maj:t begärda och av statsutskottet tillstyrkta förhöjningen av detta anslag. Jag hyser nämligen det förtroende för herr utrikesministern och regeringen, att någon förhöjning icke skulle blivit begärd, därest icke en sådan befunnits alldeles nödvändig. Det måtte väl ändå få anses som ett sant demokratiskt drag, att ett parti vågar lita på de män, som företräda detsamma inom regeringen. Men även om man finner herr Forssells anförande alltför partifärgat —

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

något som för övrigt är utmärkande för unghögern — nödgas man dock bekänna, att man väntat av den sittande regeringen, att den, i enlighet med de åsikter, som börja göra sig gällande, måtte lyfta på den slöja, varmed man sökt under framfaren tid dölja åtskilliga anslag. Jag antar nämligen, att huvudparten av detta anslag icke skall användas för någonting annat än sådant, som tål dagsljuset.

Riksdagen beviljade under flera år medel för byggande av under- vat ensbåtar, men det ansågs, kan tänka, farligt att omtala, vartill med- len skulle användas. Man kunde genom läsning i utländska tid- skrifter få besked om, huru många undervattensbåtar Sverige ägde, men riksdagsmännen här hemma, som beviljade anslagen för byggan- det av dessa båtar de skulle sväva i okunnighet om, huru många båtar som funnos här och vartill de beviljade medlen över huvud taget skulle användas. Sådant där måste man ju ändå beteckna såsom i viss mån barnsligt.

Nu menar jag, att det anslag, som här är fråga om, nog icke kom- mer att användas på annat sätt än att man kanske kunde tala om det, åtminstone huvudparten av detsamma. Man kan tänka sig, att det kommer att användas till att sprida upplysning om Sverige och sven- ska förhållanden i utlandet och för att motarbeta de fördomar, som där göra sig gällande rörande vårt land. Om nu detta skulle vara fallet, så skulle man väl kunna införa en rubrik för detta anslag som angäve, att det skulle användas till en dylik upplysningsverksamhet, och då är jag övertygad om att det icke finns någon här i riksdagen, som icke med glädje skulle vara med om att bevilja ett anslag, ja, ett ganska ansenligt anslag för detta ändamål. Jag tror att även reser- vanterna skulle kunnat gå med på en förhöjning av anslaget för ett sådant ändamål.

Nu veta vi ju icke, vad detta anslag skall användas till utan det nämnda är bara en gissning av mig, men det vore önskligt, om regeringen för framtiden ville låta sådant, som icke behöver döljas, komma till riksdagens och allmänhetens kännedom.

Jag ber, som sag', att få yrka bifall till utskottets kläm, men skall ändå tillåta mig föreslå en liten ändring i motiveringen. Den gäller det lilla stycket, som närmas' föregår klämman, vilket jag före- slår måtte få följande lydelse: »Utskottet har ansett sig böra till- styrka den äskade förhöjningen av detta anslag men vill ifrågasätta, huruvida icke tiden får anses inne att avlägsna det hemliga för- farandet. U'skottet hems äller beträffande 1920 års stat att ordinarie anslaget hemliga utgifter», o. s. v. i enlighet med vad utskot'et hem- ställt.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag ber för min del att få full- komligt ansluta mig till det principuttalande, som den föregående ärade talaren nyss gjorde med avseende å för'roendet för regeringen att handhava dessa medel. Men jag ber samtidigt att med anledning av herr Olofssons i Digernäs yttrande få säga, att några andra upp- lysningar angående detta anslag än de, som finnas i den kungl. pro- positionen eller i utskottets utlåtande, mig veterligt icke lämnats på

den avdelning, som i första hand haft att behandla detta ärende. Varje medlem i denna kammare är sålunda i tillfälle att bedöma frågan precis lika mycket som vi, som varit med om ärendets behandling i utskottet från dess första början.

Ang. hemliga
utgifter.
(forts.)

Nu tillhör jag, herr talman, dem, som komma att rösta för reservationen i detta avseende, men jag lägger icke alls så vidlyftiga synpunkter på frågan, som en och annan av de föregående talarna gjort. Först och främst synes det mig, att man här borde ifrågasätta, huruvida icke den rena sparsamhetssynpunkten borde komma till sin rätt bättre, än vad som här varit fallet. Till år 1914 — jag minns icke under huru många år — var detta anslag upptaget till 80,000 kr., men vid 1914 års första riksdag begärdes en förhöjning på 40,000 kr., varför det blev 120,000 kr. Mot statsutskottets tillstyrkande av denna höjning anmälades då en reservation, vilken här förut idag blivit omnämnd. Nu begäres ett ytterligare anslag på 50,000 kr., från 120,000 till 170,000 kr. Då menar jag, att man inför dessa stora förhöjningar kan ifrågasätta, huruvida icke den rena sparsamhetssynpunkten också måste tagas i betraktande, då det gäller detta anslag.

Med den allra största bestämdhet måste jag vända mig mot det resonemang, som här fördes av herr Jönsson i Revinge, ty det sjunkande penningvärdet kan väl i detta fall — jag förutsätter, att pengarna utbetalas utanför svenskt område i annat lands mynt — icke hava det inflytande på detta anslag, som man här velat göra gällande. Det är ju alldeles uppenbart, att om man, för att taga ett exempel — jag vet icke, var pengarna skola utbetalas — antager i Tyskland — så är det uppenbart, att om man vid tiden för världskriget fick 12,000 tyska Mark för 10,000 svenska kronor, så har man i den tid vi nu leva tillfälle att utbyta de 10,000 kronorna mot 20,000 tyska Mark och därutöver. Även i fråga om andra myntslag blir förhållandet detsamma. Nu kan man säga, som herr Jönsson i Revinge säger, att man får så mycket mindre för pengarna nu. Ja, det är visserligen sant, men man kan också, åtminstone beträffande vissa länder säga raka motsatsen i det avseendet.

Som sagt: jag anser, att detta är en fråga, som man kan se från den vanliga statsutskottssynpunkten, d. v. s. det är en ren sparsamhetsfråga.

Vad sedan själva användningen av anslaget beträffar, så betonar jag ännu en gång, att jag för min del icke har någon kännedom om, vartill dessa penningar skola användas, men en talare här — jag tror, det var herr Jönsson i Revinge — antydde, att de användes, bland annat, till bestridande av kostnaderna, när vår regering sänder ut kurirer till andra länders huvudstäder. Ja, men vore det så märkvärdigt, om man redogjorde för en sådan sak särskilt och begärde ett särskilt anslag för detta ändamål? Eller om det användes till ett ändamål, som jag sett i tidningarna, att man i dessa dagar begärt anslag till i Danmark, nämligen till bedrivande av en verklig upplysningsverksamhet i utlandet om svenska förhållanden, så vore det icke heller något märkvärdigt, om svenska riksdagen begärde att få

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

ett sådant anslag uppfört under den rubrik, varunder det i verkligheten hör. Jag tror icke, att herr utrikesministern däri behövde inlägga någon tanke på, att vi visade honom eller den nuvarande regeringen något som helst misstroende.

Jag återkommer till vad jag nyss nämnde beträffande Danmark, om hur man där kommit fram med ett förslag att giva offentlighet åtminstone åt en viss del av användningen av sådana anslag, som det här är fråga om. Detta är för mig, herr talman, liksom för reservanterna, av principiell innebörd, ty såväl det parti, som jag har förmånen tillhöra, som även, enligt vad jag tror, den del av högerpartiet inom denna kammare, som är ansluten till Allmänna Valmansförbundet, har dock givit utfästelser i sina program beträffande hemlighetsmakeriet i utrikespolitiken. Nu söker man förringa betydelsen av dessa utfästelser i samband med denna fråga. Jag kan icke gilla detta. För övrigt äro väl programmen icke till blott för att utformas och slungas ut bland allmänheten, utan för att förverkligas inom just dessa väggar. Denna princip innebär dock tillmätas större betydelse, än vad man här tyckes göra från sådant håll, där man borde kunna vänta, att man verkligen i ord och gärning hölle på de programutfästelser, man vid ett och annat tillfälle gör, och som man nyss gjort i mycket bestämda ordalag icke minst i förevarande punkt.

Jag ber sålunda, herr talman, att få instämma med reservanterna i deras yrkande och uttala samma förhoppning, som jag nyss uttalade, nämligen att denna ståndpunkt icke tages såsom in äkt för klander eller brist på förtroende mot den nuvarande regeringen.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det kåseri, som doktor Forssell här serverade kammaren, var på grund av det friska humör, som präglade detsamma, mycket underhållande, men man kunde dock icke undgå ett intryck av att det vid just detta tillfälle endast kunde framföras genom en presning av den grundlagsenliga rätt, som tillkommer riksdagsman att här fritt yttra sig. Anförandet rörde sig mestadels om ting, som hänt under ett förgånget år, och om ting, som böra anses vara slutdiskuterade i denna kammare. Det var vid remissdebatten för doktor Forssell ett lämpligt tillfälle, som han för övrigt också använde, att mot regeringens allmänna utrikespolitik rikta anmärkningar, som han nu funnit lämpligt anknyta till frågan om ett anslagsbelopp.

Frågan om regeringens finska politik behandlades ju vid upprepade tillfällen under föregående riksdag. Genom ett av de missöden, som då och då inträffa vid allmänna val, blev herr Forssell icke i tillfälle att deltaga i dessa överläggningar här i riksdagen. Det förefaller mig dock, som om det vore en rätt stor självöverskattning, om herr Forssell skulle anse det nödvändigt, att han, på grund av den omständigheten, att han då icke kunde deltaga i förhandlingarna, nu måste undervisa oss i de frågor, som då diskuterades. Denna självöverskattning kan icke bero på någon trefaldighet i insikter och omdöme hos den ärade talaren, utan torde snarare bottna i vad man skulle kunna kalla enfaldighet.

Beträffande regeringens utrikespolitik finner jag, trots den vändning debatten här tagit, ingen anledning att närmare uttala mig. Jag vill dock säga, att det försök, som herr Forssell här gjort, att framställa saken så, som om den neutralitetspolitik, som under hela världskriget av den svenska regeringen bedrivits, skulle under sista tiden ha blivit på något sätt tvivelaktig, saknar allt fog. Framför allt tror jag man har rätt att säga, när herr Forssell hela tiden återopade sig på folkets och allmänhetens omdöme, att folkets förtroende till regeringens utrikespolitik, i den mån det gäller en klar och fast neutralitet, är större, än det någonsin varit, och betydligt större, än det var den tid, herr Forssells partivänner sutto vid regeringen.

*Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)*

Det förefaller mig för övrigt, som om riksdagen och sålunda även dess andra kammare skulle få ett osökt och lämpligt tillfälle att diskutera de allmänna linjerna för regeringens utrikespolitik vid behandlingen av den proposition angående en ökad parlamentarisk kontroll över utrikespolitiken, som av regeringen ställdes i utsikt redan i en proposition, som avgavs till den urtima riksdagen. Vid detta tillfälle får man sålunda också anledning pröva, i vilken mån den svenska regeringen är benägen att för sitt vidkommande och så långt det för ett enskilt lands regering är möjligt avföra hemligheten från det diplomatiska umgänget.

Den hemliga diplomatien består väl dock väsentligen däri, att kännedomen om de utrikespolitiska avgörandena och åtgörandena förbehålles ett litet fåtal, i detta fall regeringen, eller om man vill gå ännu längre, inom regeringen utrikesdepartementet. Mot denna hemliga diplomati har socialdemokratien alltid opponerat. När socialdemokratien nu under världskriget ytterligare har gått fram mot detta hemlighetsmakeri, så är det icke något nytt. Det beror icke därpå, att vi hava lärt i den punkten av världskriget, utan det är endast ett fullföljande av hela den politik, socialdemokratien även före världskriget har bedrivit och som den har så mycket större anledning att nu fortsätta. Det är utom varje tvivel, att när här för riksdagen kommer att framläggas förslag om ökad kontroll från riksdagens sida över utrikespolitiken, man icke från socialdemokratiskt håll skall försumma att, så långt det på något vis låter sig göra, sörja för att öppenheten och den folkliga kontrollen utsträcket till det längsta möjliga. Jag antar också för min del, att den regering, som nu sitter, ävenledes av en önskan att skapa förhållanden, som giva oss möjlighet att på ett annat sätt än hittills göra riksdagen meddelaktig i de utrikespolitiska avgörandena.

Jag kan inskränka mig till dessa allmänna anmärkningar i det avseendet, så mycket hellre som jag under den debatt, som vid urtima riksdagen fördes i författningsfrågan, i anslutning till vad herr statsministern hade uttalat i den då föreliggande propositionen, utvecklade min allmänna synpunkt på dessa ting och där framställde kravet, att de förslag, om från regeringens sida komma att framläggas, verkligen skola innebära, att riksdagen får full kontroll över utrikespolitiken, att riksdagen sålunda också får full kontroll över de diplomatiska åtgärderna från svensk sida, och att sålunda genom riksdagens

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

kontroll och genom denna kontrolls öppenhet även en garanti vinnes för en fullt *folklig* kontroll över utrikespolitiken. Jag tror, att vid det tillfälle, då dessa frågor komma före, stunden just är inne att gå till storms mot den hemliga diplomati.

Det är emellertid att bemärka, att doktor Forssell, som här tog som utgångspunkt för sitt anförande den i denna punkt föreliggande reservationen, icke för sin del vill gå till storms mot den hemliga diplomati. Vad han ogillar är tydligen icke hemlig diploma i i allmänhet utan en viss återhållsamhet i upplysningar, när denna återhållsamhet till äventyrs förefinnes hos en vänsterregering. Det är sålunda, så vitt jag kan förstå, inga upphöjda principer, som i detta fall diktera herr Forssells uppträdande, utan det är dessa fördömda partiprinciper, som kunna göra sig mycket bra, i all synnerhet strax före ett val.

Det har, för att nu slutligen återkomma till vad som egentligen här skulle behandlas, av herr Olofsson uttalats förvåning över att bl. a. jag kunnat vara med om statsutskottets tillstyrkande av den förhöjning av anslaget till hemliga utgifter, som av Kungl. Maj:t begränsats. Det gjordes också ett uttalande från herr Forssells sida av förvåning över att icke vänstermajoriteten inom utskottet enhälligt gått fram för att neka Kungl. Maj:t denna förhöjning.

Det förnämsta skälet för min medverkan till statsutskottets tillstyrkande utlåtande är, att jag icke kan finna sammanhanget mellan detta till sitt belopp ringa anslag och den stora frågan om den hemliga diplomati. Det har redan anmärkts, att det med denna summa knappast kunde bedrivas något mera omfattande diplomatiskt spel. Jag tror inte, att ens en småstat som Sverige kan med 170 000 kronor åstadkomma några sådana diplomatiska åtgärder, som skulle kunna bli farliga för vårt land. Man frågar sig då: Är det över huvud taget nödvändigt att hava detta anslag till hemliga utgifter? Jag tror för min del, att rubriken är olämplig, att vad som döljer sig därunder icke behöver hemlighållas. Dessa hemliga utgifter äro, såvitt det är för oss möjligt att bedöma saken, icke av sådan natur, i varje fall i allmänhet, att det icke skulle kunna offentligen lämnas redogörelse för vartill de hava använts. Jag skulle förmoda, att en del av dessa medel användas för viss propaganda i utlandet. Jag skulle kunna antaga, att med detta anslag man t. ex. avlönar de pressrepresentanter från vårt land, som finnas i London och på vissa andra ställen och som där — jag känner i det avseendet personligen vad som utträttats av pressrepresentanten i London — utföra ett synnerligen gott och viktigt arbete för att i den utländska pressen korrigera oriktiga framställningar om svenska förhållanden. Det förefaller mig, som om ett anslag för sådant ändamål icke behöfve vara hemligt, utan mycket väl kunde upptagas under en titel, som riktigt angäve, vartill det skulle användas. Jag förmodar, att det i allmänhet är så även på övriga punkter.

Men om jag sålunda har den uppfattningen, att detta lilla anslag icke kan räcka till för några äventyrligheter från regeringens sida — om jag nu trodde, att denna regering över huvud taget vore benägen

att giva sig ut på några äventyrligheter —; man finner bl. a. av herr Forssells anförande, att högerens anmärkning mot regeringen gäller, att den hållit oss utanför äventyrligheterna — har jag bara att fråga mig, hur man skall ställa sig i detta fall. Man kan naturligtvis gå den vägen, att man vänder sig till utrikesdepartementet, till regeringen, och begär en förklaring angående vilka utgifter som bestridas av detta anslag. Den förklaringen kunde ju ha begärts av statsutskottet. Det kunde i utskottet ha yrkats av reservanterna, att en sådan förklaring skulle hava begärts. Man gjorde icke detta, utan man föredrog att skriva en reservation, som försöker vidga denna historia betydligt utöver vad den är.

Om nu emellertid reservanterna anse, att detta anslag har något sammanhang med hemlig diplomati, så kan jag icke förstå den halvhet, den principiöshet, som gör sig gällande däri, att man yrkar avslag endast på ökningen. Om över huvud man drives av denna brinnande önskan, som på senare åren börjat besjåla herr Olofsson, att avskaffa allt, som kan hava någon karaktär av hemlig diplomati, synes mig konsekvensen ha bort bjuda, att man yrkat avslag på hela anslaget. Detta har emellertid icke skett. Man tyckes anse, att regeringen kan mycket väl få göra hemlig diplomati för 120,000 kronor, men får den göra det för 170,000 kronor, så blir det farligt!

Jag tycker, att man på ett alldeles onödigt sätt blåst upp denna fråga, och då jag ej kan vara med om att på det sättet i onödan av en fjäder försöka göra stora och granna höns, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Hellner: Herr talman, mina herrar! Det ligger i sakens natur, att man ej kan ingå i något försvar för behövligheten av utgifter, som betecknas såsom hemliga. Det är väl alldeles självfallet, att kamrarnas ledamöter i föreliggande punkt få lita på den prövning, som statsutskottet ägnat frågan. Skulle återigen statsutskottet icke hava haft tillräcklig kännedom om beskaffenheten av de utgifter, varom här är fråga, så kan jag endast beklaga detta. Jag har haft all anledning tro, att såväl ordföranden på den avdelning, som behandlat denna punkt, som utskottets ordförande haft full kännedom om utgifternas beskaffenhet.

Som kammaren behagade finna, har ej heller reservationen egentligen riktat sig mot frågan om behövligheten av dessa utgifter utan endast mot att dessa utgifter i staten ställas under rubriken »hemliga», och man har ifrågasatt, om de ej kunde i stället rubriceras under någon titel, angivande ändamålet med deras användning. Jag får lov att säga, att jag själv, vid den tid, då jag tillträdde posten som utrikesminister, har gjort samma fråga. En del av utgifterna äro till sin beskaffenhet sådana, att man frågar sig: vad finns det för anledning att uppföra dem under rubriken hemliga? Jag fick emellertid på vederbörande håll inom utrikesdepartementet en förklaring på detta, som syntes mig innehålla ganska goda skäl. Jag har därför ej sett någon anledning att företaga en

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

ändring. Emellertid är jag för min del fullt beredd att, för den händelse jag skulle komma att framlägga någon ytterligare proposition för utrikesdepartementets räkning, taga i övervägande, huruvida en del av dessa utgifter kunna brytas ut och läggas fram under en rubrik, som anger deras ändamål. Vad en del andra utgifter beträffar, måste jag däremot anse, att det skulle vara olämpligt att ange deras ändamål.

Jag borde kanske beträffande dessa hemliga utgifter framhålla, att i alla andra departement än utrikesdepartementet det finnes en titel, som heter »extra utgifter». I någon liten mån har nog utrikesdepartementets hemliga utgifter använts för sådana ändamål, som i andra departement falla under rubriken »extra utgifter».

Jag skall härefter övergå till att helt kort yttra några få ord om vad den förste talaren, doktor Forssell yttrade med anledning av denna punkt. Han klagade över, att regeringen ej hade visat den öppenhet i utrikespolitiken, som man haft anledning förmoda på grund av yttranden, som vissa regeringens ledamöter tidigare haft. Jag kan för min del icke säga annat, än att denna anklagelse från herr Forssells sida synes mig vittna om, att han icke är så synnerligen hemma i vad som har givits åt offentligheten från regeringens sida och ej heller i vad som meddelats riksdagen. Jag vill erinra om, att regeringen för varje år publicerar den s. k. grå boken, vilken innehåller detaljerade uppgifter om regeringens åtgärder under året, och att uti denna bok även åtgärder på det utrikespolitiska området äro i detalj angivna, så långt som icke särskild anledning förbjuder deras publicerande. I den mån åter särskilda anledningar förbjuda deras offentliggörande, har regeringen på enskilda sammanträden lämnat riksdagen underrättelse om sin politik och om viktiga åtgärder. Tre sådana höllos under förlidet år, vilket torde vara välbekant för de herrar ledamöter, som icke äro här för första gången i riksdagen. På dessa sammanträden har det lämnats en fullständigt uttömmande redogörelse för regeringens utrikespolitik. Samma system kommer att tillämpas även hädanefter, till dess frågan om samarbetet mellan regering och riksdag på detta område har blivit föremål för den behandling, som är att vänta såsom en följd av tillsättandet av en kommitté för detta ändamål.

Det var en annan anmärkning, som doktor Forssell gjorde, som jag skall upptaga till bemötande. Herr Forssell klagade över att utrikesdepartementet hade underlåtit att publicera den framställning, som gjorts till finska regeringen rörande folkomröstningen på Åland. Det är ganska förvånande, att herr Forssell icke har kunnat inse, att grannlagenheten kräver, att åtgärder, som man vidtager visavi främmande makter, icke ögonblickligen omtalas i tidningarna. Så länge frågan är på förhandlingsstadium, så underlåter man att göra detta, därför att det icke är praxis att omtala dem, detta av grannlagenhetsskäl, som ingen regering kan undandraga sig. Sedan meddelande i frågan kommit ut i finska pressen, ansåg svenska utrikesdepartementet, att dessa grannlagenhetsskäl ej längre

gällde. Då kom upplysningen om vad som passerat. Den upplysningen innehöll också tillkännagivande om den tidpunkt då åtgärden hade vidtagits.

Ang. hemliga utgifter.
(Forts.)

Chefen för sjöförsvarsdepartementet herr statsrådet Palmstierna: Endast en kort replik till herr Forssell, enär han omständligt sysslade med en motion, som jag väckt, i vilken motion även påyrkats publikation för allmänheten och riksdagen, avseende den verksamhet, som icke minst på det utrikespolitiska området gjort sig gällande. Med anledning av att han särskilt apostroferat undertecknad, vill jag fästa uppmärksamheten vid, att herr Forssell tydligen icke ägnat uppmärksamhet åt femte huvudtiteln, där det i slutet av inledningen står, att beträffande verksamheten inom marinen, som under de gångna åren ju rätt väsentligt på grund av sin neutralitetsvakt också haft uppgifter av beskaffenhet att tangera de utrikespolitiska, så kommer en publikation att framläggas. Jag vill hoppas, att herr Forssell vill ägna den ett intresserat studium, vilket jag tror, att den kommer att bli värd.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke neka till, att när jag först läste den föreliggande reservationen, jag kände en frestelse att biträda densamma. Den är nämligen ett första försök från riksdagens sida att demonstrera sin ovilja inför den hemliga diplomaten. Ju mer jag hört den överläggning, som här förevarit, har jag emellertid känt mig övertygad, att en sådan demonstration från riksdagens sida kan göras i en vederhäftigare och starkare form.

Jag för min ringa del skulle mycket väl kunna biträda exempelvis det förslag, som framförts av herr Leander, nämligen om sådant tillägg till motiveringen, att regeringen icke behövde lämnas i okunnighet om att man skyndsammast kräver snara och effektiva åtgärder för att nu få bort allt detta odemokratiska väsen, som ligger i den hemliga diplomaten. Det blir också, som vi hörde av både sjöministern och någon talare förut, tillfälle litet längre fram, nämligen då propositionen angående riksdagens kontroll över utrikesärendena föreligger, att så att säga söka från riksdagens sida göra rent hus i många avseenden beträffande dessa stycken.

Det som emellertid egentligen uppkallade mig var, herr talman, ett anförande av den förste talaren, doktor Forssell. Det fanns mycket i hans kritik av det pågående hemlighetsmakeriet, som man från vänsterhåll säkerligen kan helt och fullt instämma uti. Det är endast någonting såväl, tillåter jag mig säga, i formen som även innehållet av den ärade talarens anförande, som har väckt en liten randreflexion. Först och främst kan jag icke underlåta att göra mig till tolk för mångas uppfattning, att det naturligtvis var en viss förnöjelse att höra den ärade talaren. Jag vet icke, om man skulle kunna på bättre sätt ge epitet åt formen för hans anförande, än om man finge kalla det — rent ut sagt — ett förtjusande salongsstycke, ett politiskt potpourri, uti vilket i angenäm omväxling

Ang. hemliga
ulgifter.
(Forts.)

förekommer det ena ögonblicket ett rent väsende förakt mot demokratin, som nästa ögonblick omväxlar med ett tremulerande patos, där man i lena flöjttoner klagar sin nöd å den hotade demokratiens vägnar. När man hör ett sådant retoriskt konststycke, kan man undra, om man icke upptäckt en talang, som kanhända på de tiljor, som bruka föreställa världen, skulle gjort utmärkt lycka, om inte möjligen den ärade talaren skulle kunna finna lämpligare användning för sitt vitæ genus. Jag tillåter mig verkligen denna anmärkning, därför att den grundtanke, som gick genom herr Forssells anförande, verkar så oerhört främmande, då den kommer från sådant håll, som det han företräder. Han talade om att regeringen i vissa stycken visat heroiskt mod; men jag undrar sannerligen, vem som är bärare av det heroiska modet, om ej herr Forssell själv, när man från sådant håll, där man exempelvis alltid bekämpat, låt oss säga den tanke, som kommer fram i den väntade propositionen om riksdagens kontroll över utrikespolitiken, kommer och påyrkar ökad öppenhet i de mellanfolkliga förhandlingarna och deras publicitet, vilket ju måste väcka minst sagt förvåning.

Jag vill förresten också som ett stickprov på det sättet att argumentera erinra om, hur dok or Forssell tog som exempel på detta behov av ökad publicitet den tanken, att regeringen skulle publicera en blå bok om det replikskifte, som kan hava förevarit i fråga om principerna för och emot ett offentliggörande av det stora handelsavtalet. Jag tycker förresten, inom parentes sagt, att det ter sig bra besynnerligt med de herrar på högern, som med sådan frenesi överfalla inte bara detta handelsavtal utan hela den diplomatiska apparat, som har måst användas för att åstadkomma det, och som de själva icke ett ögonblick skulle tveka att använda sig av. Jag tänker, att varken herr Forssell eller någon av hans meningsfränder hava tvekat att taga mot och leva av den brödkaka, vilken ni utan detta avtal näppeligen kunnat få se. Att i alla fall, när risken är över och faran för folksvält blivit övervunnen, överfalla detsamma, när ingen uppenbar risk längre föreligger — mod kan man inte kalla det!

Jag vill som slutreflexion säga, att vi måste själva erkänna, att det är heroiskt mod att från hela den politiska åskådning, vars talangfulle förkämpe numera doktor Forssell väl skall bli här i kamaren, från det hållet få höra talas om krav på ökad offentlighet i de utrikespolitiska frågorna; och doktor Forssell själv representerar på ett vältaligt sätt den åskådning, som under de tilländagångna krigsåren gjort ett sådant ynkligt fiasko.

Ni, som själva äro bärare av en uppfattning, som nu står med skuldmedvetet samvete och blodiga händer inför hela mänskligheten, som i vårt land och andra länder gillat och arbetat för en åskådning, som använt sig icke blott av den hemliga diplomatin utan även av medel och metoder, som sannerligen icke tåla dagsljuset och nästan — när vi se på, vad som förevarit i de olika länderna under dessa år — gång efter annan tangerat till och med den

borgerliga lagens rämärken, ni, som äro representanter för den politiska åskådning, som använt sådana arbetsmedel, äro sannerligen de sista här i riksdagen, som böra göra sig till talesmän för något krav på ökad publicitet i utrikespolitiska angelägenheter.

På samma gång jag velat göra en erinran om, att riksdagen icke är någon politisk kabarefokal, vill jag ha sagt, att, när det kommer från sådant håll sådana erinringar, kan man draga sig till minnes det gamla ordspråket om bocken och trädgårdsmästaren.

Herr Olofsson: Herr talman, mina herrar! Det har mot mig rikstatts en anmärkning för att icke ha varit logisk och handlat konsekvent, då jag icke yrkat avslag på hela anslaget. Det står emellertid i reservationen följande: »Då emellertid dispositioner kunna tänkas vidtagna, som genom en dylik omedelbar tillämpning av utskottets uppfattning kunde vålla olägenheter — —.» Det är skälet för oss att stanna vid det anslag, som nu finnes anvisat. Men ej bör man därför sägas vara ologisk och icke handla konsekvent, därför att man icke yrkar avslag på allt. Jag tycker, att det finns starka motiv för att stå kvar på den gamla ståndpunkten. Men då herr Hansson säger, att vi blåst upp frågan till oerhörda volymer, så vill jag säga, att vi sannerligen ej blåst upp den. Om någon blåst upp den i kammaren, är det den förste talaren här i dag.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Det var med anledning av hans excellens herr utrikesministerns replik, som jag begärde ordet för att lämna ett svar.

Hans excellens gjorde gällande, att de synpunkter, som jag sökte beakta i mitt första anförande vore tillgodosedda genom publicerandet av den grå boken och därigenom, att ministären under år 1918 haft tre hemliga sammankomster med riksdagen. Jag vill då påpeka, att jag inledningsvis erinrade, hurusom excellensen Edén i anslutning till herr Palmstiernas motion år 1916 hade beordat viktigt av, att före varje behandling vid lagtima riksdag av utrikesdepartementets stat. utrikesminister också lämnade en exposé över den utrikespolitiska situationen. Något sådant har icke förekommit vid denna riksdag, och därför står min anmärkning orubbad fast trots hans excellens svar på sidan om saken.

Jag vill tillika erinra om ett annat moment, som hans excellens anförde. Han påstod det, att det var ren grannlaghetshänsyn mot den finska regeringen, som gjort att den svenska regeringen ej publicerat något meddelande om noten i Åland-frågan, men att den svenska regeringen publicerat ett referat därav, så snart saken kommit ut i den finska pressen. Det hade varit en enkel sak, tror jag att överenskomma med den finska regeringen om samtidigt publicerande av noten i Stockholm och Hälsingfors.

Till slut vill jag påpeka, att jag i hans excellens anförande icke kunde finna ett ord till svar rörande den episod i början av juli månad, åt vilken jag i mitt anförande ägnade stor uppmärksamhet.

Vad slutligen herr Palmstiernas replik angår, kan jag säga, att

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

den karateriseras genom det gamla ordspråket »god dag — yxskäft». Satsrådet svarade på min erinran om, att han själv påyrkat en berättelse om vad i utrikespolitiskt avseende sig tilldragit, alltså en berättelse berörande hela det utrikespolitiska problemet, att han under fem e huvudtiteln utlovat en sådan exposé i vad angår sjöförsvaret, och att jag borde ha observerat den saken. Här börjar herr sjöministern att tala om femte huvudtiteln, då det är den tredje, som står på föredragningslistan. Jag undrar vad herr Hansson säger om den saken, han, som kritiserade, att jag med ledning av de synpunkter, som år 1916 gjordes gällande, hållit på, att man skulle diskutera utrikespolitiken i dess helhet. När herr Hansson kunde så yttra sig, så visade det en byråkratisk formalism ifråga om vad som är tillåtligt att komma med i denna debatt. Jag vill påpeka, att det är en otills ändig och otillbörlig anmärkning från hans sida mot andra kammarens högt värderade talman, som genom att icke framställa någon anmärkning under mitt anförande, påtagligen givit mig tills änd att beröra dessa saker. Men det är en sak, som herr Hansson får göra upp med talmannen.

Till slut vill jag, gent emot herr Hallén anmärka, att, när han tillåtit sig insinuera, att undertecknad skulle tillhöra en riktning, som skulle arbeta med medel, som icke tåla dagsljuset och rent av tangera den borgerliga lagen, så har herr Hallén ställt sig u anför diskussionen och på ett otillständigt sätt förgripit sig på en kamrat i kammaren. Innan herr Hallén kom till den punkten i sitt anförande hade jag, när han uttalade sin omsorg om min framtid och då han sade, att jag borde ha blivit skådespelare, tänkt svara, att herr Hallén bör förbli präst, därför att herr Hallén på detta omsorgsfulla sätt söker taga hand om mig. Det är jag tacksam för. Men efter vad han nu sagt vill jag säga att det är ovärdig handlat, framför allt av en person, som vill föra religionens och kyrkans talan, när man insinuerar, att jag skulle tillhöra en riktning som använt medel, som ej tåla dagsljuset och tangera den borgerliga lagen. En person, som så handlar är väl ändå knappast så värst väl skickad att i kraft av sitt ämbete meddela undervisning om det bud, som förbjuder falskt vittnesbörd om nästan.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! Jag vill som komplettering till herr Forssells replik säga att, när jag talade om, att herr Forssell representerade en åskådning, som använt sig av den hemliga diplomatien, s'undom till och med i former, som tangera den borgerliga lagen, menade jag naturligtvis att vare sig herr Forssell eller allmänna valmansförbundet eller lantmänna- och borgarepartiet använt sådana metoder, men jag menade, att herrarna ha i sin politik i alla tider och ända tills nu varit solidariska med hela den sociala och politiska åskådning över allt ute i världen, som representerats av konservatismen och hela den reaktionära åskådningen. Den har känt sitt sammanhang över allt i länderna. Där har funnits internationell samhörighet lika mycket som på den andra sidan. Och det är därför, som vi med allt fog ansett, att högern och de

konservativa partierna över huvud haft sitt andliga släktdrag med reaktionen över allt i länderna. Och då har den fått dela dess förtjänster och brister. Och att den hemliga diplomaten, vars berättigande herrarna hittills alltid erkänt, och vi aldrig bekämpat, i mån av råd och lägenhet begagnat sig av medel såväl inom som utom den borgerliga lagens ramar, det lär nog herr Forssell icke vilja bestrida.

*Ang. hemliga
utgifter.
(Fort.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen till en början propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels och bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30 av utskottets utlåtande nr 3 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 51 ja mot 37 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner först på godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till det av herr Leander i avseende härå under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Leander, uppsattes, justerades och anslags en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering till utskottets hemställan i punkten 30 av utlåtandet nr 3 A,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Leander under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 31 ja, men 43 nej; och hade kammaren alltså bifallit det av herr Leander under överläggningen gjorda yrkandet i avseende å motiveringen.

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 12.

Ang. hemliga
utgifter.
(Forts.)

Punkterna 31 och 32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 3 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7 och 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Herr statsrådet *Nilson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, angående förstärkning av grunden under vissa delar av Stockholms slott.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 13.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr *Karlsson* i Sandviken, som yttrade: Herr talman! Av allt att döma går vårt land mot en allt mer och mer omfattande arbetslöshet. Alla meddelanden som gå genom pressen tyda därpå. Att detta också skulle bli fallet vid fredsuppgörelsen torde ingen varit blind för. Med de priser som nu råda ställa sig alla avvaktande. Den ena driftinskränkningen sker efter den andra i väntan på billigare priser. Köpkraften hos den stora allmänheten har sjunkit under kriget och behovens tillfredsställande har måst inskränkas till det mest trängande. Köplusten har genom krigets avslutande ytterligare minskats i bidan på billigare priser, vilket också är förklarligt. Men samtidigt som detta sker, vidtager i de arbetslösas led nöden och eländet, vilket om det, utan att några åtgärder vidtagas från myndigheternas sida, kan få för samhället vådliga konsekvenser.

Det effektivaste medlet att möta det elände som nu uppstår, torde ha varit om det nu funnits en fullt genomförd arbetslöshetsförsäkring som gäve tillräckligt understöd. Att denna tanke omfattats med stora sympatier bland arbetarna, visar de arbetslöshetsunderstöd som genomförts i våra flesta fackförbund. Men detta understöd kan på grund av sakernas egen natur ej bli tillräckligt; det skall betalas ur en för arbetarna förut knapp inkomst, då däremot staten genom uttagande av en skatt från arbetsgivarna, eller på annat sätt har större möjlighet att göra bidraget större. Det torde därför vara hög tid att något åtgöres för denna frågas snara lösning samt att det arbete, som nu påbörjats, fortast möjligt slutföres.

Det har försports, att denna för arbetarklassen viktiga fråga ej kan komma att lösas förrän om några år. Med hänsyn till det tidsläge som nu inträtt och med hänsyn till de i någon mån ändrade politiska konjunkturerna förefaller det dock som om regeringen borde finna möjligheter och anledning att forcera framförandet av nämnda fråga liksom skett med frågan om åtta-timmarsdagen.

Vad beträffar frågan om den nu inträdda samt med all säkerhet i fortsättningen ännu mera omfattande arbetslösheten, torde snara åtgärder böra vidtagas från kommunernas och statsmakternas sida samt ingenting lämnas åt sido som kan vara en hjälp för de arbetslösa. Det bör därför framför allt för att bibehålla lugnet

Interpellation. hos dessa arbetslösa med verklig uppriktighet från statsmakternas sida göras allt vad göras kan. Framför allt bör de arbeten upptagas som av en eller annan anledning nu vila. Dessutom bör forstast möjligt planläggas och igångsättas nya arbeten.

(Forts.)

En självklar sak torde också vara att den privata arbetsgivaren ålägges att i största möjligaste utsträckning sörja för att arbeten, som av dem äro planlagda, upptagas. Det bör icke vara endast arbetarna och statsmakterna som skola bära sviterna, utan även de, som under de senaste åren inhöstat stora vinster, borde också få draga sitt strå till stacken. Den lättvindighet, varmed dessa i de flesta fall behandla arbetarna vid arbetsbrist, ligger i alltför öppen dag samt verkar rent av utmanande.

Det är mig visserligen bekant att anslag till arbetslöshetsunderstöd begärts av riksdagen samt även bifallits av föregående riksdag för innevarande år. Men inför den arbetslöshet, som nu synes bli rådande, fordras nog alldeles särskilda åtgärder och mycket betydliga anslag, antingen i form av arbetslöshetsunderstöd eller i form av statsanslag till arbeten som kunna igångsättas av stat eller kommun — i senare fallet kan ju staten bidraga med någon del till kommunernas kostnader för arbetens igångsättande.

På grund av vad ovan framhållits hemställes om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål:

1) Ämnar herr statsrådet med anledning av den alltmer omfattande arbetslösheten vidtaga sådana åtgärder, som kan komma att lindra nöden hos de arbetslösa, genom igångställande av arbeten för statens räkning samt genom att åstadkomma tillräckliga anslag för arbetslöshetsunderstöd?

2) Har herr statsrådet för avsikt att till kommuner och enskilda företag ställa en uppmaning om att medverka till igångsättande av arbeten eller vidtaga andra åtgärder för arbetslöshetens bekämpande?

3) Kan man påräkna att utredningen om statens arbetslöshetsförsäkring snarast möjligt blir färdig för förslags framläggande för riksdagens prövning?

Ifrågavarande anhållan bifölls av kammaren.

§ 14.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 7 i denna månad ämnade besvara herr Lindmans interpellation angående vissa förhållanden rörande tillämpningen av de utökade kommunala rösträttsbestämmelserna.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående vissa invallningsföretags hänförande under lagen om dikning och annan avledning av vatten den 20 juni 1879;

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om lagstiftning i visst syfte beträffande försäljning av jord till småbruk;

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av mera betryggande skydd för får på betesmark mot kringströvande okynneshund m. m; och

nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om skydd för fastighetsägare på landet mot störande och stojande tillställningar i omedelbar närhet av hans hem.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr		under	8 dagar	fr. o. m. den	7 febr.,	
»	<i>Olsson</i> i See	»	4	»	»	7
»	<i>Johansson</i> i Rimforsa	»	3	»	»	6
»	<i>Andersson</i> i Råstock	»	2	»	»	6
»	<i>O. Nilsson</i> i Örebro	»	6	»	»	6
»	<i>Lindley</i>	»	14	»	»	6
»	<i>Bergström</i> i Bäckland	»	10	»	»	6
»	<i>Carlström</i>	»	3	»	»	6
»	<i>Johanson</i> i Hallagården	»	4	»	»	7
»	<i>Nilsson</i> i Vibberbo	»	8	»	»	7
»	<i>Schill</i>	»	8	»	»	6
»	<i>Werner</i>	»	7	»	»	8
»	<i>Johansson</i> i Olstorp	»	2	»	»	7
»	<i>Bergman</i>	»	8	»	»	8
»	<i>Olsson</i> i Rösta	»	5	»	»	7
»	<i>Olofsson</i>					

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 2,22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.